

GÜNÜMÜZ KENTLERİNDE YAŞLILIK VE SOSYAL DIŞLANMA

Ayşe DERİCİOĞULLARI ERGUN¹

Cem ERGUN²

Öz

Kentler, insanlık tarihinin hemen hemen her dönemine tanıklık etmiş yerleşim birimleridir. Özellikle dönemin ekonomik faaliyetlerine ve yönetim tarzlarına göre biçimlenen kentler aynı zamanda bireylerin kentlerdeki konumlarını ve gündelik yaşantılarını da belirlemiştir. Bu belirleyiş hemen hemen tüm kentlerde dezavantajlı ve avantajlı kesimleri de ortaya çıkarmıştır. Başka bir deyişle tüm kentliler kentsel süreçlere aynı oranda erişememiş ve kentsel olanaklardan aynı şekilde yararlanamamıştır. Kentlerin gerek fiziksel gerekse de toplumsal yapısını etkileyen temel unsur olan üretim ilişkilerine bağlı olarak bu kesimler net bir şekilde mekânda yerlerini almıştır. Bir diğer ifade ile üretim süreçlerine katılım kentlilerin konumlarını da etkilemiştir. Tarih boyunca üretim şekillerine göre adlandırılan kentler günümüzde üretimin yanı sıra tüketim odaklı mekanlara dönüşmüştür. Dolayısıyla kentliler de gerek üretim gerekse de tüketim süreçlerine katılımları çerçevesinde değerlendirilmeye başlanmıştır. Engellilik, cinsiyet, inanç, etnik köken, kültür vb. birçok etken tarih boyunca kentsel mekanlardaki toplumsal konumlanışlarda etkide bulunurken günümüzde bu sürece yaşlılık da eklenmiştir. Üretim-tüketim odaklı bir anlayışla biçimlenen kentler, bu odaklara dahil olamayan kesimleri dışlamakta ve katılım süreçlerinin dışında bırakmaktadır. Aktif birer üretici ve tüketici olmayan yaşlı kesimlerin kentsel olanaklara erişimleri de diğer kentlilere oranla daha sıkıntılı olabilmektedir. Bu bağlamda sadece dezavantajlı kesimler değil toplumun tüm bireyleri yaşlılık olgusunu deneyimleyeceğinden; kentsel politikalar geliştirilirken tüm yaş gruplarının göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır. Bu çalışmada günümüz kentlerinde yaşanan dışlanma-ayırışma süreçleri kentli yaşlı bireylerin mekanla ilişkileri bağlamında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Mekân, Yaşlı, Yaşlanma.

OLD AGE AND EXCLUSION IN CONTEMPORARY CITIES.

Abstract

Cities are settlements that have witnessed all epochs of human history. Cities, according to the economic activities and management styles of the time, also determined the position of the people in the cities and their daily life. This determination also led to the existence of disadvantaged and advantageous segments in virtually all cities. In other words, not all citizens have equal access to urban processes and do not enjoy the same urban opportunities. Depending on the relations of production, which are the main factor in the physical and social structures of the cities, these segments have taken their place in the space. In other words, participation in production processes has also affected the positions of citizens. Cities, which throughout history have been named according to their production styles, have turned into consumption-oriented spaces as well as production. Therefore, the city's citizens began to be evaluated within the context of their participation in production and consumption processes. Disability, gender, faith creed, ethnicity,

¹Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Burdur Sağlık Hizmetleri MYO Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, adericiogullari@mehmetakif.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4667-2673

² Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, cergun@mehmetakif.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0238-8881

culture, etc. While many factors have had an impact on social positions in urban spaces throughout history, aging has also been added to this process. Cities that are designed and shaped with a production and consumption-oriented approach exclude those who cannot be included in these centers and exclude them from participation processes. Access to urban amenities may be more difficult for older people and facilities people who are not active producers and consumers compared to other urban resident dwellers. In this context, not only the disadvantaged segments, but all members of society will experience the phenomenon of old age; It is important to consider all age groups while developing urban policies. This study discusses the exclusion and segregation processes seen experienced in contemporary cities in the context of older urban people's relationship to a space.

Keywords: City, Space, Elderly, Aging.

Giriş

Yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte kentlerde toplumsal eşitsizlikler net bir biçimde görülmeye ve gündün güne derinleşmeye başlamıştır. Sanayi Devrimi sonrasında hem üretim biçiminin yabancılaştırıcı etkisi hem de kurumsal yapısının karmaşıklığı nedeniyle önceki dönem kentlerinden farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde kent; ekonomik, toplumsal ve kültürel bir bütün olarak algılanmaya başlamıştır. Bu bütünlüğün temel nedeni, kentin ekonomik gelişmesine katkıda bulunma çabasıdır. Sanayi Devrimiyle ortaya çıkan yeni birikim tarzının bir sonucu olan bu durum, toplu tüketim hizmetleri ve kent planlaması gibi anlayışları da ortaya çıkarmıştır. Kentleri ekonomik gelişme ve toplumsal modernleşmenin merkezi olarak gören bu yeni durum, kentin ekonomik büyümesine katkı sunarken, toplumsal refahın ve bütünleşmenin oluşumuna da hizmet etmiştir (Kaygalak, 2009: s.45). Bu süreçte emek, sermaye ve sanayinin yoğunlaştığı kentsel alanlar üretimin merkezi konumuna gelmiştir (Kaygalak, 2008: s.50). Dolayısıyla kentsel mekanların örgütlenmesi ve biçimlenmesi de üretimi merkeze olarak gerçekleşmiştir. Bir diğer ifadeyle kentler üretim odaklı ve üretim sürecinin aktif katılımcıları lehine kurgulanmış ve kentlere yönelik uygulamalar bu bağlamda gerçekleştirilmiştir.

Sanayi ve üretim merkezli kent kurgusu 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren zayıflamaya başlamış (Dayanışmacı Atölye, 2007: s.143) ve kentler üretimin örgütlendiği kentlerden tüketimin örgütlendiği kentlere dönüşmüş ve bizzat tüketilen birer olgu haline gelmeye başlamışlardır (Ergun ve Koçancı, 2017: s.202, ss.206-207). Üretimi ve üretim sürecine katılım sağlayan dinamikleri önceleyen kentleşme anlayışının odağı değişmiş, tüketim süreçleri ve aktif tüketiciler üretimin ve üreticilerin yerini almaya başlamıştır.

Günümüzde insan nüfusunun büyük bir kısmının yaşadığı kentler; tüketim toplumunun, sürekli kâr peşinde koşan sermayenin ve onun ortaya çıkardığı gelişmelerin sonucunda insana yabancılaşan mekânlar haline gelmiştir. Bu yabancılaşma sürecini ortaya çıkaran temel etken kentsel mekanlarda var olan güç ilişkileridir. Mekânı şekillendirme erkini elinde bulunduran aktörler mekanının paylaşımı sürecini de belirleyerek yönetmektedir. Günümüz kentlerine yön veren aktör olarak karşımıza sermaye çıkmaktadır. Sermayenin yoğun baskı ve talebi altındaki kentsel alanlarda, mekânsal farklılaşma zaten büyük ölçüde üretilmiş durumdadır ve kentli bireyler tercihlerini buna uydurmak durumundadır. Pazar düzeneği kentlilerin seçim yelpazesini daraltmaktadır. Bu süreçte varsıl grupların ve sermayenin tercihlerinin biçimlenişi ortaya keskin mekânsal farklılaşmalar çıkarmakta; mekân seçiminde dezavantajlı grupların hiçbir tercih hakkı bulunmamaktadır. (Harvey, 2002: ss.161- 162, 166-167; Özer, 2004: s.10; Harris & Ullman, 2002: s.55; Kartal, 1982: s.229; Sert vd., 2005: s.109; Erder, 1996: ss.20-21). Bir diğer ifadeyle sosyo-ekonomik farklılıklar mekâna da yansımış, kentsel mekânı talep ve ihtiyaçları doğrultusunda değiştiren-yapılandıran sermaye ve varsıl kesimler ile sosyo-ekonomik açıdan zayıf durumda olan dezavantajlı kesimler arasında mekânsal ayrışmalar net bir biçimde görülür hale gelmiştir.

Sermayenin talep ve beklentileri çerçevesinde biçimlendirilen kentlerde bazı kesimler ne yazık ki kentsel hizmet ve olanaklara erişememekte ve mekânsal olarak dışlanmaktadır. Her daim eşitsizliklerin var olduğu kentlerde etnisite, inanç, cinsiyet, ekonomik durum vb. dinamikler dışlanmaya yol açmıştır. Günümüzde sermaye tahakkümü altında olan ve tüketim odaklı mekanlara dönüşen kentlerde dışlanan ve dezavantajlı konumda olan gruplara yaşlılar da eklenmiştir. Tüketim süreçlerine aktif olarak katılamayan yaşlı kesimler ne yazık ki sosyal ve mekânsal olarak dışlanmaya maruz kalmaktadırlar.

Bu çalışma ile öncelikle günümüz kentlerinin genel özelliklerine değinilerek ve yaşlılık olgusu ele alınarak, tüketim süreçlerine aktif olarak katılamayan yaşlı kesimlerin kentsel mekanlarda karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri dezavantajlı durumlara ilişkin bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır.

1. Günümüz Kentlerine Genel Bir Bakış ve Dışlanma/Ayrışma Süreçleri

Kent, tarihsel süreçte uygarlığın gelişiminde ve ilerlemesinde odak noktası olmuş bir yerleşim birimidir. Günümüz kentleri ise önceki dönemlerle karşılaştırılmayacak ölçüde ekonomik, toplumsal, kültürel ve teknolojik oluşumların bileşkesinde yer almaktadırlar (Bayram, 2001: s.251). Sermaye tarih boyunca kentleri birikime olanak sağlayan bir mekân olarak değerlendirmiş ve

kentleşme ise sermayenin sınır tanımaksızın büyümesine olanak sağlayan bir süreç olarak görülmüştür (Harvey, 2002: s.160; Kılınç, 2005: s.417). Toplumsal yapıyı önemli ölçüde etkileyen dinamikler arasında sermaye her daim yer almıştır. Ancak diğer güç odakları arasından sıyrılıp başat aktör haline gelmesi yakın dönemde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla sermaye kentsel mekanlar üzerinde de oldukça etkili bir konuma yerleşmiştir.

İnsan ve mekân olguları geçmişten günümüze kadar birbirinden ayrı düşünülemez bir ilişki ağına sahip olmuştur. Yerleşik yaşama geçerek mekânın temelini atan insanlar süreç içinde de mekânın özelliklerine bağlı olarak kendi yaşantılarını sürdürmüşlerdir. İlk yerleşimlerden günümüze mekânlar içsel ve dışsal dinamiklere bağlı olarak değişime uğramışlar ve dolayısıyla insanların yaşantılarını da etkilemişlerdir. Önceleri kendiliğinden yaşanan değişim ve dönüşüm süreçleri yakın dönemde dışsal müdahalelere maruz kalmaya başlamıştır. Özellikle 1980 sonrası dönemde neoliberal anlayışın en kârlı yatırım aracı olarak mekânı ya da kentsel alanları görmeye başlamasına paralel olarak kentsel alanlar/mekânlar da metalaşmaya ve kâr aracı olarak görülmeye başlanmıştır (Ergun & Dericioğulları-Ergun, 2020: ss.134-135).

1980 sonrası dönemde neoliberal anlayışın etkinliğini arttırması ve ihracatı ön plana çıkaran sanayileşmenin ithal ikameciliğin yerine geçmesine paralel olarak sermaye, ağırlıklı olarak finans piyasalarına ve kentsel yatırımlara yönelmiştir. Bu bağlamda sermayenin kentsel yatırımlara ve rantlara yönelmesi sonucunda karşımıza metalaşan ve sermayenin sömürülme aracına dönüşen kentler çıkmıştır (Doğan, 2007: ss.54-55). Her dönemde hem ekonomik hem de politik nitelik taşıyan mekân, küreselleşme sürecinde daha da metalaşmış ve politize olmuştur. Günümüzün küreselleşme sürecine eklenmek isteyen kenti, tüketim toplumunun mekânı olma özelliği taşımaktadır. Binlerce yıldır değişen ancak sürekliliği de olan kent, günümüzde benzeri görülmemiş biçimde dönüşmekte, insan odaklı olmaktan çok makineleştirilmekte ve metalaştırılmaktadır (Çavuşoğlu, 2000: s.123). Öyle ki günümüzde sermayenin ana yatırım alanı olarak görülen kentler, alınır-satılır nesnelere gibi görülmeye başlanmıştır. Tüketim odaklı anlayış kentleri de birer tüketim nesnesine dönüştürmüştür.

Kentsel alanlara meta olarak yaklaşılması ve bu doğrultuda uygulamaların hayata geçirilmesi mekânsal farklılaşma ve ayrışmalara yol açmaktadır. Toplumun varsıl kesimleri korunaklı sitelere ve lüks yaşam alanlarına yönelirken; dezavantajlı, yoksul ve marjinal kesimler yaşam alanlarını kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmakta ve yoksunluğun yoğun olduğu süreçlere dahil olmaktadır (Harvey, 1999: s.96; 2012b: s.433; 2012c: ss.256-257, s.361).

Günümüzde kentsel sistem üretimden çok; ticaret, finans, eğlence, turizm vb. etkinliklere odaklı bir biçimde örgütlenmektedir. Bu süreçte, bu etkinliklerin düzenli bir biçimde işlenmesini sağlayacak bir denetim mekanizması olarak, tüketim ön plana geçmektedir (Doğan, 2007: s.66). Dünya genelinde üretimden çok tüketime konsantre olmuş bir kent düzlemi bulunmaktadır (Dinçer, 2008: s.17). Bu bağlamda günümüz toplumu da üyelerini en başta tüketici rolünü oynama görevine göre biçimlendirmektedir (Bauman, 2006: s.92). Günümüz toplumlarında bireylerin kimliklerini tüketim gücü ve biçimleri belirlemekte, tüketim gücü olmayanların söz sahibi olmaları güçleşmekte hatta bu kesimler yok sayılmaktadır (Berkmen Yakar, 2000: s.180). Tüketim ya da meta temelli bir toplumsal yaşantıya uyum sağlayamayanlar ise büyük bir tehdit altında kalmaktadır. Tüketim odaklı toplumsal yapıda aktif birer müşteri/tüketici olmayan ve kendisine ihtiyaç da duyulmayan yaşlı, yoksul vb. dezavantajlı kesimlerin dâhil olmadıkları tüketim merkezlerinde yaşamlarını sürdürebilme şans ve olanakları da azalmaktadır.

Günümüz kentleri, toplumsal eşitsizliklerin en yoğun biçimde yaşandığı ve gündün güne arttığı mekânlardır. Yoksulluğun gözden uzak tutulmaya çalışılan mekânları ile zenginliğin dışavurumcu mekânları arasındaki çelişki, günümüz kentlerinin ortak özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Şengül, 2000: s.69). Bu doğrultuda kentler büyük alışveriş merkezlerinin ve lüks mağazaların asli tüketicileri ile, buralara uzak yoksul kesimlerin birbirleriyle hiç karşılaşmayacakları bir yapıda örgütlenmeye ve yeniden yapılandırılmaya çalışılmaktadır (Kaygalak, 2009: s.99). Kentsel mekânın meta olarak görülmeye başlanması ve bu doğrultuda yeniden yapılandırma arayışına girilmesi sürecinde yatırımcıları ve üst-orta sınıfları kayıran uygulamalar hayata geçirilmekte; sürecin kaybedenleri ise kentlerin dezavantajlı ve yoksul/marjinal kesimleri olmaktadır. Kentsel mekânların sosyal, kültürel, doğal ve ekonomik dinamikleri görmezden gelinmekte ve mekânsal ayrışmayı/dışlanmayı arttıran sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Kentlerin yoğun kâr arayışına sahne olması ve yatırım aracı olarak görülmeye başlanması; kent sakinlerinin sosyal ve mekânsal ilişki ağlarını yok etmekte, gündelik yaşam pratiklerini olumsuz etkilemekte ve yeni yoksunluklar-mağduriyetler oluşmasına neden olmaktadır (Harvey, 2013: s.130; 2012a: s.183; Sallan-Gül & Kahraman, 2013: s.262; Eğilmez, 2010: s.603, s.626; Kuyucu & Ünsal, 2011: s.88; Gül & Ergun, 2011: s.158). Kentler tarihte görülmemiş bir biçimde sosyo-mekânsal ayrışmalara sahne olmakta ve bu ayrışma sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı kesimlerin olumsuz yaşam koşullarının daha da kötüleşmesine neden olarak dezavantajları pekiştirmekte ya da yeni dezavantajlıklar ortaya çıkarmaktadır.

Dezavantajlılık tartışmalarında öncelikle yoksul kesimler ön plana çıksa da günden güne artan eşitsizliklere paralel bir biçimde yoksulluğun yanı sıra etnik köken, toplumsal cinsiyet, engelli-çocuk ya da yaşlı olma halleri de bireyleri dezavantajlı gruplar arasına yerleştirmekte ve dezavantajlılığı derinleştirmektedir. Bu açıdan bakıldığında yoksulluk en önemli dezavantajlı olma nedeni olmakla birlikte; yoksul olunmasa da yukarıda ifade edilen durumlara bağlı olarak da bireyler dezavantajlı konumda bulunabilmektedir. Toplumsal yapı içinde mağdur konumunda olan yaşlılar da bu bağlamda ön plana çıkan dezavantajlı gruplardan birini oluşturmaktadır (Ergun & Tümtaş, s.2017: 602). Yaşlı kesimlerin dezavantajlı olmasına yol açan süreç aynı zamanda sosyal dışlanmayı da beraberinde getirebilmektedir.

Burchardt vd. (2002), bireyin “normal” sosyal faaliyetlere katılma yeteneği ile ilgili dört sosyal dışlanma alanı tanımlar: tüketim faaliyeti (toplum için normal kabul edilen mal ve hizmetleri asgari düzeye kadar tüketme yeteneği); üretim faaliyeti (ekonomik veya sosyal olarak değerli bir faaliyette bulunma); siyasi faaliyet (yakın veya daha geniş sosyal veya fiziksel çevreyi iyileştirmek veya korumak için bazı toplu çabalara katılım); ve sosyal aktivite (aile veya arkadaşlarla önemli sosyal etkileşime girme ve kültürel bir grup veya toplulukla özdeşleşme). Benzer şekilde, Gordon vd. (2000) sosyal dışlanmanın dört boyutunu vurgulamaktadır: Yoksullaşma, işgücü piyasasına katılmama, temel hizmetlere erişim eksikliği ve bir dizi sosyal ilişkiden dışlanma. Bu yaklaşımları sentezleyerek, tüketim/yoksullaştırma, siyasi/yurttaşlık faaliyeti ve sosyal faaliyet alanları, sosyal içerme ve dışlanmanın önemli boyutlarını temsil eder. Temel hizmetlere erişim, en azından evde bağımsızlığı sürdürmenin bir yolu olarak değil, ileri yaşlılıkta önemli olduğu için (Means 1997; Tanner 2001), bu yön aynı zamanda yaşlılıkta bir sosyal dışlanma çalışmasına dahil edilmelidir.

Yoksunluğun ve yoksulluğun yoğun yaşandığı kentsel topluluklarda yaşayan yaşlı insanların koşullarıyla ilgili en az beş sosyal dışlanma biçimi olduğu iddia edilebilir: *Maddi kaynaklardan dışlanma, sosyal ilişkilerden dışlanma, sivil faaliyetlerden dışlanma, temel hizmetlerden dışlanma, mekânsal dışlanma*. Görüldüğü üzere sosyal dışlanma, insanların yaşlandıkça toplumun çeşitli alanlarındaki insanların büyük çoğunluğu tarafından ulaşılabilen hakların, kaynakların ve hizmetlerin eksikliğini ve normal ilişki ve faaliyetlere katılmamayı içeren karmaşık ve dinamik bir süreçtir. Dolayısıyla sosyal dışlanma hem yaşlı bireylerin yaşam kalitesini hem de bir bütün olarak yaşlanan bir toplumun eşitliğini ve uyumunu etkiler (Levitas vd., 2007).

2. Yaşlıyı ve Yaşlılığı Tanımlamak

Yaşlılığa ve yaşlıların gündelik yaşantıları ve deneyimlerine ilişkin değerlendirmeler toplumdaki topluma değişebilmektedir. Bu tarz bir değerlendirme; yaşlılığın içinde bulunulan toplumsal yapının değerleri ve normlarıyla, sosyo-kültürel dinamikleriyle ve hayat olanaklarıyla iç içe geçmiş olmasından hareketle yapılabilmektedir (Tufan, 2007: s.26). Üzerinde uzlaşmış net bir tanımı bulunmamasıyla birlikte yaşlılık olgusunun sosyal, fiziksel ve psikolojik boyutlarıyla birlikte ele alınmasının önemine dikkat çekilmektedir. Yaş alma sürecinde vücudun yapısında ve işlevlerinde ortaya çıkan değişiklikler biyolojik yaşlanma şeklinde ele alınırken; kronolojik yaşa bağlı olarak organların uğradığı değişiklikler de fizyolojik yaşlılık kavramı ile tanımlanmaktadır. Kronolojik olarak yaşın ilerlemesine bağlı olarak ortaya çıkan değişimlere uyum sağlama potansiyelinde oluşan değişim psikolojik yaşlanma olarak ifade edilmektedir. Bu süreçte bireylerin öğrenme, sorun çözme, algılama vb. açılardan kapasite ve uyum düzeyleri göz önünde bulundurulmaktadır. Toplumsal yapı içinde bir yaş kategorisinde yer alan bireylerden beklenen davranış kalıpları ve bu bireylere verilen değerle yaşlı kesimlerin toplumsal ilişki ağlarındaki konumu, sosyolojik yaşlılık çerçevesinde ele alınmaktadır (Beğler & Yavuzer, 2012: s.1; Köse & Erkan, 2014: s.43).

Yaşlılık olgusu temelde biyolojik açıdan ele alınmakla birlikte bu ele alış yeterli ve kapsayıcı olmamaktadır. Yaşlılık süreci biyolojik faktörlerle birlikte toplumsal yapıdan, ekonomik, psikolojik, ideolojik ve sosyolojik etkenlere bağlı olarak deneyimlenmektedir. Tufan vd. bu süreci şöyle ele almaktadır: “Ekonomide ve iş piyasalarındaki gelişmeler, sosyal güvenliğin maddi ve normatif krizleri, aile ve toplumsal yapıların ve fonksiyonların değişimi, yaşam durumu, özgeçmiş ve yaşam biçimlerindeki değişimler, sosyal yapılarda yaşlanma ve yaşlılığın konumunda meydana gelen değişimler, sosyal eşitsizlikler ve yaşam fırsatları, yaşlı insanların yaşam durumlarında çoğalan heterojenlik ve yaşa, cinsiyete, bölgeye, çalışma ve yaşam süreçlerine bağlı faktörler, hepsi birlikte yaşlanma ve yaşlılığı belirlemektedir” (2017: s.78).

Yaşlılık; sadece kronolojik bir süreç değildir ve sosyal olarak inşa edilen ve eşitsizliklerin oluşumunda etkin rol oynayan güç ilişkilerinin de bir üreticisidir. Bu nedenle yaşlılık; cinsiyet, sınıf, ırk ve etnisite gibi diğer kategorilerle etkileşim içinde sosyal olarak inşa edilmektedir (Hockey & James 1993; Krekula, 2007; Nikander, 2002). Dolayısıyla sosyal algı ve ihtiyaçlar, toplumsal rol-statü-değer ve normların oluşturduğu bir toplumsal dizayn şeklinde değerlendirilebilir (Tufan, 2014: s.6; 2007: s.81). Yaş ilerledikçe vücut yapısında meydana gelen değişiklikler biyolojik yaşlanma kapsamında ele alınırken; toplumdaki bireylerin bu sürece ve değişikliklere yönelik yaklaşımları da yaşlılığın sosyal boyutu çerçevesinde değerlendirilmektedir (Tuna & Tenlik, 2017: s.23).

Nüfusun yaşlanması genellikle sessiz bir devrim olarak adlandırılır, sosyoekonomik ve kültürel yönere çeşitli etkileri olan ve genel olarak yaşlıların yaşam kalitesini etkileyen zorlayıcı bir demografik fenomen olarak ifade edilir. Yaşlanma; bireysel deneyimlere bağlı olarak gelişen ama sonrasında politik ve yapısal etkileri de ortaya çıkan bir süreç şeklinde değerlendirilmelidir (Hanisch, 2006). Sanayi Devrimi'ni izleyen dönemde geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçişle birlikte yaşlıların geleneksel yapıdaki rolleri büyük ölçüde önemsizleşmiş, zayıflamış ve sorgulanmaya başlamıştır. Bu süreçte yaşlılar sosyal izolasyona maruz kalmışlardır (Turner, 2011: s.152). Geleneksel toplumsal yapılarda yaşlılık oldukça önemli ve değerli bir konumda bulunurken (Baudrillard, 2011: s.293) günümüz toplumsal yapılarında ise çağa ayak uyduramayan ve gereksiz görülen bilgelik yığını (Giddens, 2005: s.161) şeklinde değerlendirilmektedir. Günümüz modern dünyasında özellikle üretime ve üretkenliğe atfedilen önem nedeniyle, üretim sürecine elverişli bir şekilde katılmayan yaşlı kesimler toplumsal yaşamdan soyutlanmaktadır (Kalaycıoğlu, 2016: s.160).

3. Yaşlılık/Kentsel Mekân İlişkisinde Dezavantajlılık

Tüm dünyada yaşlı nüfusun artışına paralel olarak yaşlılığı ve yaşlanmayı ele alan çalışmaların sayısı da giderek artmaktadır. Genellikle bu çalışmalarda yaşlılık olgusu istenilmeyen, geciktirilmesi gereken bir olgu olarak ele alınmakta yaşlanma sürecine yönelik başarılı, aktif yaşlanma gibi yeni reçeteler sunulmaktadır. Bu reçetelere ilişkin daha derin bir okuma gerçekleştirdiğimizde yaşlanmanın; pasif, tüketen, hareketsizlik gibi kalıp yargılar ışığında ele alındığına şahit olunmaktadır. Dolayısıyla modern kapitalist toplumun üretim sürecinde yer almayan/alamayan bireylere yönelik dışlayıcı tutumunun bir yansıması yaşlılığın toplumsal inşasında da görülmektedir (Dericioğulları-Ergun, 2021: s.17).

Palmore (1999: s.68-69); modernleşmeyle birlikte yaşlanmanın neden sorun alanı haline geldiğine ilişkin şu değerlendirmeyi yapmaktadır: Ölüm oranlarının azalması ve doğum oranlarında yaşanan düşüş yaş ortalamasında artışa neden olmuştur. Teknolojik gelişmelerin hız kazanması ve iş alanlarının yenilenmesi yaşlı kesimlerin bilgi ve becerilerini önemsizleştirmiş, yaşlı çalışanlara yönelik talepte bir azalma ortaya çıkarmıştır. Emekli kesimlerin oranında yaşanan artış gerek statü gerekse de gelir anlamında kayba neden olmuştur. Çocuk odaklı eğitime geçilmesi ve sosyal değişimin hızlanması yaşlı kesimlerin prestij kaybına uğramasına yol açmıştır. Sosyo-mekansal ayrışmaya yol açan kentleşme süreçleri de yaşlıların statü ve prestijlerini kaybetmeleri sonucunu ortaya çıkarmıştır. Hemen hemen tüm toplumlarda yaşlıların izole edilme, yalnız kalma, bağımlı

olma ve bakıma muhtaçlık vb. özelliklerini taşıyan toplumsal imaja sahip oldukları ifade edilmektedir (Akçay, 2011: s.83). Bu şekilde ele alınan bir toplumsal imaj nedeniyle yaşlı kesimler toplumsal dışlanma, yoksulluk ve marjinalize edilme sürecini daha yoğun yaşayabilmekte ve yaşlıların dezavantajlılık halleri de derinleşebilmektedir (Bayoğlu, 2011: s.123).

Nitekim, nüfus grupları içinde yoksul ve yoksulluğa en yakın olan kesim olarak yaşlılar ön plana çıkmaktadır (Canatan, 2004). Çünkü, yaşlılık genel olarak sosyal dışlanma ve marjinalleşme ekseninde değerlendirilmekte ve bu sürecin temelinde üretim süreçlerinden uzak kalan yaşlıların yoksullaşmasının yer aldığı ifade edilmektedir (Bilton vd., 2008). Sanayileşmeyle birlikte hızlanan kentleşme sürecinde tüm yaş grupları bir şekilde cinsiyet farkı gözetmeksizin üretime dâhil edilirken dışarıda bırakılan tek grup yaşlı kesim olmuştur (Tufan, 2001). Bu durum yaşlıların ekonomik refah seviyelerinin düşmesine, dolayısıyla da yaşam kalitelerinin olumsuz etkilenmesine, yetersiz beslenme, sağlık hizmetlerine erişememe vb. risklerin oluşmasına da neden olabilmektedir (Tümtaş, 2021: s.235).

Yaşlı kesimlerin yoğun bir yalnızlık hissetmeleri ve toplumsal süreçlerin dışında kalmaları sosyal dışlanma kavramı çerçevesinde değerlendirilebilmektedir. Sosyal dışlanma ekonomik, bireysel, sosyal, kurumsal ve fizyolojik birçok farklı etkene bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda ekonomik nedenler; mal varlığına ve gelire sahip olamama ya da işsiz olma şeklinde genellenebilir. Bireysel nedenler arasında cinsiyet, yaş ve eğitim durumu sayılabilir. Sosyal ve kurumsal nedenlere örnek olarak toplumsal açıdan destek verilememesi ve sosyal güvence sağlanamaması gösterilebilir. Yaşlı veya özürlü olma haline bağlı olarak yetenek kaybına uğramak da fizyolojik nedenlere örnek verilebilir (Genç & Dalkılıç, 2013: s.464; Beşirli vd., 2016: ss.29-32).

4. Yaşlılık ve Sosyal Dışlanma

Hakim sosyal ve kültürel yaşantının dışında kalma hali sosyal dışlanma şeklinde ifade edilmektedir. Sosyal dışlanmayı deneyimleyen kişi; toplumsal ve sosyal ilişki ağlarından kopmuştur ve sosyal, ideolojik, kültürel ve ekonomik süreçlere dahil olmak için ihtiyaç duyduğu olanaklardan mahrum kalmıştır (Tümtaş, 2012: s.77; Gökçeoğlu-Balcı, 2007: ss.53-54). Toplumsal dışlanma bireyleri mahrumiyete iten ve bu mahrumiyeti sürdüren süreçlere karşılık kullanılmaktadır. Bu bağlamda toplumsal dışlanmanın yoksul olmaktan daha farklı ve geniş bir içeriğe sahip olduğu vurgulanmalıdır. Toplumsal dışlanma; toplumun diğer kesimlerinden daha kötü yaşam koşullarına ve daha az kaynağa sahip olma şeklinde değil, toplumun sahip olduğu olanaklara ulaşma imkanlarına sahip olmama olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda toplumsal açıdan dışlanan kesimlerin; formel

işgücü piyasası fırsatları, konut, beslenme, sağlık hizmeti, sosyal güvenlik, eğitim, altyapı hizmetleri vb. olanaklara ya hiç sahip olamadığı ya da minimum oranda ulaşabildiği dile getirilebilir (Giddens, 2001: ss.97-98; Harvey, 2003: s.98; Bilton vd., 2008: s.79-80; Şengül, 2001: s.203).

Günümüzü ve büyük oranda da geleceğimizi şekillendiren ve şekillendirmeye devam edeceği düşünülen başlıca küresel eğilimler olarak kentleşme ve nüfusun yaşlanması görülmektedir. 2030 yılına kadar dünya genelinde 60 yaş ve üzeri nüfusun 1,4 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Aynı şekilde yine 2030 yılına kadar dünya nüfusunun üçte ikisinin kentlerde yaşıyor olacağı ve kentlerde yaşayan yaşlı nüfusun kent nüfusunun en az yüzde yirmi beşini oluşturacağı ön görülmektedir (UN Habitat, 2016; Rémillard-Boilard vd., 2020; HelpAge International, 2015).

Yaşlılık sürecinde meydana gelen değişiklikler göz önünde bulundurulduğunda; bireylerin gündelik yaşantılarını huzurlu, rahat, güven içinde ve kimseye bağımlı olmadan devam ettirebilme olanaklarını güçlendiren ve eksik noktalara destek sağlayan kentsel alanlara yaşam boyunca duyulan ihtiyaç günden güne artmaktadır. Yaş ilerledikçe bireylerin yaşam alanlarındaki çevre koşullarına adapte olabilme yeteneklerinde azalmalar olmakta ve kentsel mekanlarda farklı zorluklarla karşılaşma olasılıkları artmaktadır. Bu bağlamda temelde tüm kentlilerin ancak özellikle de yaşlı kesimlerin gündelik yaşantılarında bağımsız bir şekilde hareket edebilmeleri ve minimum düzeyde desteğe ihtiyaç duyarak yaşayabilmelerine olanak sağlayacak kentsel mekân düzenlemelerinin hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır (Lino vd., 2005).

Yaşa bağlı fizyolojik değişiklikler nedeniyle yaşlılar, günlük yaşam aktivitelerini (yürüme, alış-veriş, boş zaman etkinlikleri gibi) yaşam ortamlarında ve yakın çevrelerinde yapabilmektedirler. Dolayısıyla yaşlılar, özellikle yaşadıkları mahallelerdeki yapısal çevrede meydana gelen değişikliklere karşı daha hassastırlar (Michael vd., 2006; Pastalan & Pawlson, 1985; Glass & Balfour, 2003). Birincisi, yaşlandıkça yaşam ortamları evlerinin yakınlarına veya yakın çevrelerine doğru küçülür ve topluluklarındaki kaynaklar giderek daha önemli hale gelir (Lawton, 1978; Glass & Balfour, 2003). İkincisi, fiziksel kırılganlık, hareket kısıtlılıkları ve duyuşsal ve bilişsel bozulma gibi yaşlanmayla bağlantılı faktörler, yaşlıların çevre ile etkileşim yeteneğini azaltır. Bununla birlikte, fiziksel çevrenin küçük uyarlamaları bile yaşlı sakinler arasında bağımsızlık düzeyinin korunmasına yardımcı olabilir (Pastalan & Pawlson, 1985). Dolayısıyla mekân, yaşlıların kamu hizmetlerine erişimini, sosyal ilişkilere katılımını ve hareketliliğini sağlayan ya da kısıtlayan ana faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Walsh vd., 2017).

Kentlerde yaşayan insanlar artan eşitsizlik ve güvensizlikle karşı karşıyayken, kentler özellikle yaşlıların haklarından tam olarak yararlanmasını ve onurlu ve güvenli bir şekilde yaşamasını engelleyen fiziksel, sosyal ve ekonomik engellerle doludur (Grant, 2010; UN Human Rights, 2015). Kentler tasarlanırken ya da kentsel mekanlara yönelik uygulamalar hayata geçirilirken, kent sakinlerinin yaşam koşullarını daha kaliteli hale getirecek uygulamalar hayata geçirilmeli ve bu süreçte her yaş kategorisindeki bireylerin gereksinimleri ve talepleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ne yazık ki günümüz kentlerinin önemli bir kısmı sağlıklı ve fiziksel fonksiyonlara sahip bireyler için tasarlanmış ve yapılandırılmış durumdadır. Bu nedenle yaşlı kesimler işlevsel kabiliyetlerinde azalma olduğunda ya da bunları tamamıyla yitirdiklerinde sosyo-ekonomik yaşantıdan ve kentsel süreçlere katılım olanaklarından dışlanma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır (Tamkoç & Bilgin, 2020: s.221).

Sonuç

Yaşlı bireylerin yaşadığı sosyal dışlanmanın; finansal yönden, yaygın tüketim mallarından, yerel imkânlardan, sosyal ilişkilerden, kültürel aktivitelerden, insana yakışır konut ve toplu taşımadan, kentsel etkinlikler ve bilgiye erişimden dışlanma şeklinde yaşandığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla herhangi bir mekân fark etmeksizin sosyal dışlanma, yaşlılar için her yerde önemli bir sorundur (Korkmaz-Yaylagül vd., 2021: s.199). Kentin peyzajı, binaları, ulaşım sistemi ve konutları, kendinden emin hareketliliğe, sağlıklı davranışlara, sosyal katılıma ve kendi kaderini tayin etmeye ya da tersine, izolasyona, hareketsizliğe ve sosyal dışlanmaya katkıda bulunur (Plouffe & Kalache, 2010).

Kentleşme ve nüfus yaşlanmasının iki temel belirleyici eğilim olarak kabul edilmesine rağmen, bunların kesişimlerinin toplulukların ve ileri yaştaki insanların deneyimlerini nasıl belirlediğinin etkisi büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Milyonlarca gence ev sahipliği yapan kentlerle, hükümet ve sivil toplum girişimleri ve programları büyük ölçüde onların topluluklara değerli katkılarını desteklemeye odaklanmış durumdadır. Bununla birlikte, yaşlıların karar verme ve planlamadan sürekli dışlanması artık sürdürülebilir değildir. Kentlerin demografik profilindeki değişiklikler, kentlerin gelişme, yönetilme ve başarılı toplulukları sürdürme biçiminde derin sistemik değişiklikleri tetiklemektedir (van Hoof vd., 2021).

Toplumların yaşlanması önemli bir gelişmişlik göstergesidir ancak tek başına yeterli değildir. Aktif ve sağlıklı bir yaşlılık dönemiyle desteklenmeyen yaşlanma, eksik bir yaşlanma sürecidir. Ancak aktif ve sağlıklı yaşlılık için bağımsızlık ve katılım gereklidir. Bağımsızlık, yaşlı bireylerin kendi

ihtiyaçlarını başkalarına bağlı kalmadan sağlayabilmeleri; katılım ise sosyal yaşama katılabilmeleri için gerekli olan tüm şartların oluşturulmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla yaşlı bireylerin kendilerini ifade edebilecekleri, kendilerini geliştirebilecekleri ortamın sağlanması, kentsel nüfusun yaşlanması sonrasında önemli bir zorunluluktur (Avşar-Arık, 2021: s.59).

Dünya Sağlık Örgütü, başarılı aktif yaşlanmaya olanak sağlamak adına yaş dostu kent anlayışını ileri sürmektedir. Bu bağlamda yaş dostu kentlerin oluşturulabilmesi için sekiz tane bileşene ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir. Bu bileşenler; “dış mekânlar ve binalar, ulaşım, konut, sosyal katılım, toplumsal yaşama dâhil olma ve toplumun yaşlıya saygısı, vatandaşlık görevini yerine getirme ve işgücüne katılım, bilgi edinme ve iletişim, toplum desteği ve sağlık hizmetleri” şeklinde sıralanmaktadır (WHO, 2007: s.8). Sayılan bu sekiz bileşen ön plana çıkarılarak hayata geçirilecek kentsel politikalar birçok toplumsal kesim açısından yaşanabilir kentler oluşturulmasında oldukça etkili olacaktır. Aynı şekilde yaşlı olarak nitelenen ve sosyo-mekânsal ayrışma nedeniyle dezavantajlı olarak ele alınan yaşlı nüfusun da kentsel olanaklardan daha fazla yararlanabilmeleri ve katılımları da artabilecektir. Yaşlı insanlar, yakın çevrelerinde bile dışarı çıkma konusunda özgüven eksikliği nedeniyle kendilerini izole edilmiş hissedebilirler (Frye, 2013). Dolayısıyla yaşlıların ihtiyaçlarını göz önüne alan kentsel mekân tasarımı, fiziksel aktiviteyi teşvik etmenin yanı sıra sosyal etkileşim için fırsatlar sunar, bu da topluluk uyumunu güçlendirebilir ve yaşlı insanların sıklıkla hissettikleri izolasyonla mücadeleye yardımcı olabilir (WHO, 2011; Gehl, 2010).

Kaynakça

- Akçay, C. (2011). *Yaşlılık*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Avşar-Arık, I. (2021). Kentte Yaşlanma ve Yaş Dostu Kentler: Eleştirel Bir Değerlendirme. *Senex Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 47-63. doi: 10.24876/senex.2021.38.
- Baudrillard, J. (2011). *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Bauman, Z. (2006). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayoğlu, A. (2011). Yaşlanma Sürecinde Sosyal Dışlanmaya Karşı Güçlendirme Temelli Sosyal Hizmet Müdahalesi. Y. Özkan (Dü.) içinde, *Sosyal Dışlanma ve Aile: Sosyal Hizmet Müdahalelerinde Güçlendirme Yaklaşımı* (s. 123-136). Ankara: Maya Akademi Yayınevi.
- Bayram, F. (2001). Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar, Yaklaşımlar ve Türkiye. *Cevat Geray'a Armağan* (s. 251-264). içinde Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları.
- Beğler, T., & Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve Yaşlılık Epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim Dergisi*(25), 1-3.

- Berkmen-Yakar, H. (2000). İstanbul Metropolitan Alanında Sermaye Birikim Biçimlerinin Alışveriş Mekanlarına Etkisi. İ. Dinçer içinde, *3. Bin Yılda Şehirler: Küreselleşme Mekan Planlama, Dünya Şehircilik Günü 23. Kolokiyumu Bildiriler Kitabı* (s. 167-183), İstanbul: YTÜ Yayınları.
- Beşirli, H., Koçancı, M., Bakır, M., Özdemir, Z., & Yalçınkaya Güle, M. (2016). *Sosyal Konut Uygulamaları ve Yoksulluğun Yönetimi Üzerine Ampirik Bir Çalışma*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bilton, T., Bonnet, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., M., S., & Webster, A. (2008). *Sosyoloji*. (K. İnal, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Burchardt, T., Le Grand, J., & Piachaud, D. (2002). Degrees of exclusion: developing a dynamic, multidimensional measure. J. Hills, J. Le Grand, & D. Piachaud içinde, *Understanding social exclusion* (s. 30-43). Oxford: Oxford University Press.
- Canatan, A. (2004). Yoksulluk ve Yaşlılık. *IV. Aile Şurası Aile ve Yoksulluk*. Ankara .
- Çavuşoğlu, E. (2000) Küresel Mekanın Ekonomi-Politikleri: Küreselleşme Döneminde Mekan Kavramına Kentbilimsel Bir Bakış, Dinçer, İ. içinde, *3. Bin Yılda Şehirler: Küreselleşme Mekan-Planlama, Dünya Şehircilik Günü 23. Kolokiyumu Bildiriler Kitabı* (s. 121-126), İstanbul: YTÜ Yayınları.
- Dayanışmacı Atölye. (2007). Gülsuyu ve Gülensu Mahallelerinde Alternatif Bir Planlama Deneyimi. *Ölçü* (Mart), 143-158.
- Demirer, G. (1999). Önsöz. *Kent Üzerine Alternatif Düşünceler* (s. 9-11). içinde Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Dericioğulları-Ergun, A. (2021). Yaşlı Kadının Dezavantajlı Halleri. C. Ergun içinde, *Yaşlılık ve Yoksulluk* (s. 17-41). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dinçer, İ. (2008) “Yuvarlak Masa Söyleşisi, İstanbul’da Kentsel Dönüşüm”, *Mimar.ist*, 30, 13-24.
- Doğan, A. (2007). *Eğreti Kamusal Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eğilmez, D. (2010). İzmir’de Kentsel Dönüşüm ve Dönüştürülemeyen Zorunlu Yoksulluk Halleri. D. Yıldırım, & E. Haspolat içinde, *Değişen İzmir’i Anlamak* (s. 601-638). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Erder, S. (1996). *İstanbul’a Bir Kent Kondu: Ümraniye*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ergun, C., & Dericioğulları-Ergun, A. (2020). Harvey’in Mekân Tartışmaları Ekseninde Yaşlıların Gözünden Kentsel Dönüşüm. *Akademik Hassasiyetler*, 7(14), 121-145.

- Ergun, C., & Koçancı, M. (2017). Yoksulluk ve Kentsel Mekan Üzerine Birkaç Not... *Toplum ve Demokrasi*, 11(24), 201-228.
- Ergun, C., & Tümtaş, M. (2017). Türkiye'de Yaşlılık ve Sosyal Politikalar. İ. Tufan, & M. Durak içinde, *Gerontoloji* (Cilt 1, s. 601-617). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Frye, A. (2013). *Disabled and Older Persons and Sustainable Urban Mobility*. Thematic Study Prepared for Global Report on Human Settlements.
https://unhabitat.org/sites/default/files/2013/06/GRHS.2013.Thematic.Disabled.and_Older_Persons.pdf.
- Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Washington DC: Island Press.
- Genç, Y., & Dalkılıç, P. (2013). Yaşlıların Sosyal Dışlanma Sendromu ve Toplumsal Beklentileri. *International Journal of Social Science*, 6(4), 461-482.
- Giddens, A. (2001). *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji*. Ankara: Ayraç Yayınları.
- Glass, T., & Balfour, J. (2003). Neighborhoods, Aging, and Functional Limitations. I. Kawachi, & L. F. Berkman içinde, *Neighborhoods and Health* (s. 303-334). Oxford University Press.
- Gordon, D., Adelman, L., A. K., Bradshaw, J., Levitas, R., Middleton, R., . . . Williams, J. . . (2000). *Poverty and Social Exclusion in Britain*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Gökçeoğlu-Balcı, Ş. (2007). *Tutumamayanlar ve Hukuk*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Grant, U. (2010). *Spatial Inequality and Urban Poverty Traps*. Overseas Development Institute.
<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.365.4163&rep=rep1&type=pdf>.
- Gül, H., & Ergun, C. (2011). Urban Regeneration and Social Segregation: The Case of Istanbul. *Toplum ve Demokrasi*, 5(11), 155-172.
- Hanisch, C. (2006). The Personal is Political.
<https://webhome.cs.uvic.ca/~mserra/AttachedFiles/PersonalPolitical.pdf>.
- Harris, C., & Ullman, E. (2002). Kentin Doğası. B. Duru, & A. Alkan içinde, *20. Yüzyıl Kenti* (s. 55-75). Ankara: İmge Kitabevi.
- Harvey, D. (1999). *Postmodernliğin Durumu*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Harvey, D. (2002). Sınıfsal Yapı ve Mekansal Farklılaşma Kuramı. B. Duru, & A. Alkan içinde, *20. Yüzyıl Kenti* (s. 147-172). Ankara: İmge Kitabevi.
- Harvey, D. (2003). *Sosyal Adalet ve Şehir*. (M. Moralı, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2012a). *Sermaye Muamması: Kapitalizmin Krizleri*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2012b). *Sermayenin Mekanları: Eleştirel Bir Coğrafyaya Doğru*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2012c). *Paris: Modernitenin Başkenti*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler: Şehir Hakkında Kentsel Devrime Doğru*. İstanbul: Metis Yayınları.
- HelpAge International. (2015). *Global AgeWatch Index 2015: Insight report*. London: HelpAge International.
- Hockey, J., & James, A. (1993). *Growing Up and Growing Old: Ageing and Dependency in the Life Course*. London: SAGE Publication.
- Kalaycıoğlu, S. (2016). Yaşlılıkla Baş Etme ve Dirençlilik Stratejileri. H. Ceyhan içinde, *Yaşlılık Sosyolojisi* (s. 157-167). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kartal, K. (1982). Kentleşme Sürecinde Toplumsal Değişme Odağı Olarak Ankara. T. Erder içinde, *Kentsel Bütünleşme* (s. 123-163). Ankara: Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Kaygalak, S. (2008). *Kapitalizmin Taşrası: 16. Yüzyıldan 19. Yüzyıla Bursa'da Toplumsal Süreçler ve Mekansal Değişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaygalak, S. (2009). *Kentin Mültecileri: Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Kılınç, G. (2005). Değişen Dünya düzeni İçinde Kent-Kentleşme Kriterlerinin Belirlenmesi. *Değişen-Dönüşen Kent ve Bölge, 8 Kasım Dünya Şehirlik Günü 28. Kolokiyumu Bildiriler Kitabı, 1*, (s. 417-428). Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi ve TMMOB ŞPO Ortak Yayını.
- Korkmaz-Yaylagül, N., Barlın, H., & Kırışık, H. (2021). Yaşlılıkta Sosyal Dışlanma Araştırmaları: Bir İçerik Analizi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*(17), 197-213. doi:
- Köse, N., & Erkan, N. (2014). Kentsel Mekan Örgütlenmesinin Yaşlıların Kentsel Etkinlikleri Üzerindeki Etkisi: İstanbul ve Viyana Örneği. *METU JFA Dergisi*, 31(1), 39-66.
- Krekula, C. (2007). The Intersection of Age and Gender: Reworking Gender Theory and Social Gerontology. *Current Sociology*, 55(2), 155-171.

- Kuyucu, T., & Ünsal, Ö. (2011). Neoliberal Kent Rejimiyle Mücadele: Başbüyük ve Tarlabası'nda Kentsel Dönüşüm ve Direniş. D. Göktürk, L. Soysal, & İ. Türelî içinde, *İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa* (s. 85-106). İstanbul: Metis Yayınları.
- Lawton, M., Brody, E., & Turner- Massey, P. (1978). The Relationships of Environmental Factors to Changes in Well-being. *The Gerontologist*, 18(2), 133-137. doi:<https://doi.org/10.1093/geront/18.2.133>
- Levitas, R., Pantazis, C., Fahmy, E., Gordon, D., Lloyd, E., & Patsios, D. (2007). *The Multidimensional Analysis of Social Exclusion*. <https://repository.uel.ac.uk/download/469129f180d3060ed6707d32474ae3d29ac0b9635ca19758f989a09936a3a319/1819926/multidimensional.pdf>.
- Lino, Y., Igarashi, Y., & Yamagishi, A. (2005). Iino, Study on the Improvement of Environmental Humidity in Houses for the Elderly: Part 1—Actual conditions of daily behavior and thermal environment. *Elsevier Ergonomics Book Series* (Cilt III, s. 231-237).
- Means, R. (1997). Home, Independence and Community Care: Time for a Wider Vision? *Policy & Politics*, 25(4), 409-419. <https://bristoluniversitypressdigital.com/view/journals/pp/25/4/article-p409.xml>.
- Michael, Y., Beard, T., Choi, D., Farquhar, S., & Carlson, N. (2006). Measuring the Influence of Built Neighborhood Environments on Walking in Older Adults. *Journal of Aging and Physical Activity*, 14(3), 302-312. doi:<https://doi.org/10.1123/japa.14.3.302>
- Nikander, P. (2002). *Age in Action: Membership Work and Stage of Life Categories in Talk*. Helsinki: Finnish Academy of Science and Letters.
- Özer, İ. (2004) *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Palmore, E. (1999). *Ageism: Negative and Positive*. New York: Springer Publisher Company.
- Pastalan, L., & Pawlson, L. (1985). Importance of Physical Environment for Older People. *Journal of the American Geriatrics Society*, 33(12), 874-874. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1532-5415.1985.tb05445.x>.
- Plouffe, L., & Kalache, A. (2010). Towards Global Age-Friendly Cities: Determining Urban Features that Promote Active Aging. *J Urban Health*(87), 733-739. doi:<https://doi.org/10.1007/s11524-010-9466-0>.

- Rémillard-Boilard, S., Buffel, T., & Phillipson, C. .. (2020). Developing Age-Friendly Cities and Communities: Eleven Case Studies from around the World. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(1), 133. doi:<https://doi.org/10.3390/ijerph18010133>.
- Sallan-Gül, S., & Kahraman, F. (2013). Kent İçin Sosyal Adaleti Savunmak Ya Da David Harvey Üzerinden Kentsel Adaleti Okumak. C. Ergun, M. Güneş, & A. Dericioğulları-Ergun içinde, *Kent Üzerine Özgür Yazılar* (s. 257-277). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Sert, E., Karpuz, H., & Akgün, G. (2005). Küreselleşme Sürecinde Değişen Kent Kavramı: Mekan ve Politikleşme Üzerine Bir Okuma Çalışması. *Planlama*(2), 101-111.
- Şengül, T. (2000). Sosyal Adalet, Kent Mekanı ve Küreselleşme. İ. Dinçer içinde, *3. Bin Yılda Şehirler: Küreselleşme Mekan Planlama, Dünya Şehircilik Günü 23. Kolokiyumu Bildiriler Kitabı* (s. 69-84). YTÜ Yayını.
- Şengül, T. (2001). *Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Üzerine Yazılar*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Tamkoç, B., & Bilgin, Ö. F. (2020). Aktif Yaşlanma Bağlamında Yaş Dostu Kent Kavramı. *Sosyal Politika Çalışmalar Dergisi*, 2(Erişebilirlik Özel Sayısı), 211-226. doi:10.21560/spcd.vi.816372.
- Tanner, D. (2001). Sustaining the self in later life: supporting older people in the community. *Ageing & Society*, 21(3), 255-278.
- Tufan, İ. (2001). *Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık*. İstanbul: Aykırı.
- Tufan, İ. (2007). *Birinci Türkiye Yaşlılık Raporu*. Ankara: Gero Yayınları.
- Tufan, İ. (2014). *Türkiye'de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Tufan, İ., Oktuğ Zengin, M., & Tamer Köse, M. (2017). Sosyal Gerontoloji. İ. Tufan, & M. Durak içinde, *Gerontoloji* (Cilt I, s. 73-88). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tuna, M., & Tenlik, Ö. (2017). Türkiye'de ve Dünyada Yaşlanma. İ. Tufan, & M. Durak içinde, *Gerontoloji* (Cilt I, s. 3-26). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Turner, B. (2011). *Tıbbi Güç ve Bilimsel Bilgi*. Bursa: Sentez Yayınları.
- Tümtaş, M. (2012). *Kent, Mekan ve Ayrışma*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Tümtaş, M. (2021). Mülteciliğin En Dramatik Halleri: Yaşlılık ve Yoksulluk. C. Ergun içinde, *Yaşlılık ve Yoksulluk* (s. 229-245). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- UN Habitat. (2016). *Urbanization and Development: Emerging Futures World Cities Report 2016*. UN-Habitat. <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/WCR-2016-WEB.pdf>.
- UN Human Rights. (2015, September 25). Re-think our Cities – UN Expert Calls for Older Persons’ Accessibility to All Urban Settings. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2015/09/re-think-our-cities-un-expert-calls-older-persons-accessibility-all-urban>.
- van Hoof, J., Marston, H., Kazak, J., & Buffel, T. (2021). Ten Questions Concerning Age-friendly Cities and Communities and the Built Environment. *Building and Environment*, 199. doi:<https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2021.107922>.
- Walsh, K., Scharf, T., & Keating, N. (2017). Social Exclusion of Older Persons: A Scoping Review and Conceptual Framework. *European Journal of Ageing*, 14, 81-98.
- WHO. (2007). *Global Age-Friendly Cities: A Guide*. World Health Organization. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43755/9789241547307_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- WHO. (2011). *Health in the Green Economy: Health Co-benefits of Climate Change Mitigation*. WHO Press, file:///C:/Users/AYSE/Downloads/9789241502917_eng.pdf.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Ayşe Dericioğulları Ergun %50, Cem Ergun %50 katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Ayşe Dericioğulları Ergun %50, Cem Ergun %50 contributed to the study.

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.
